

Teresa Colomer
teresa.colomer@uab.cat
Universitat Autònoma de Barcelona

ESTUDIS I RECERCA SOBRE LLIBRES INFANTILS I JUVENILS

ESTUDIOS E INVESTIGACIÓN SOBRE LIBROS INFANTILES Y JUVENILES

STUDIES AND RESEARCH ON CHILDREN'S AND YOUNG ADULT BOOKS

Els enllaços d'aquest article han estat revisats el dia 10/11/2012.

RESUM | RESUMEN | ABSTRACT

La recerca, difusió i formació sobre els llibres infantils i juvenils s'ha mantingut en els avenços qualitatius aconseguits en el bienni anterior. S'han produït moltes iniciatives i publicacions relacionades amb la memòria de la literatura infantil i juvenil catalana i la seva exposició a l'exterior en congressos internacionals. Però la recerca en nous camps, com ara el molt visitat dels àlbums il·lustrats, sembla moure's a partir de l'estudi general dels llibres infantils i juvenils i en la seva relació amb els aspectes del foment i aprenentatge de la lectura. Els recursos minvants de les universitats, la percepció d'una literatura infantil i juvenil molt globalitzada o la perplexitat sobre l'impacte de les noves formes de producció i difusió a partir de les noves tecnologies condicionen un balanç positiu, però sense salts importants. Tot seguit es destaquen les publicacions, els premis, projectes finançats de recerca, congressos i simposis, tesis lligides i oferta universitària de grau i postgrau.

La investigación, difusión y formación sobre los libros infantiles y juveniles se ha mantenido en los avances cualitativos logrados en el bienio anterior. Se han producido muchas iniciativas y publicaciones relacionadas con la memoria de la literatura infantil y juvenil catalana y su exposición al exterior en congresos internacionales. Pero la investigación en nuevos campos, como el muy visitado de los álbumes ilustrados, parece moverse a partir del estudio general de los libros infantiles y juveniles y en su relación con los aspectos del fomento y aprendizaje de la lectura. Los recursos menguantes de las universidades, la percepción de una literatura infantil y juvenil muy globalizada o la perplejidad sobre el impacto de las nuevas formas de producción y difusión a partir de las nuevas tecnologías condicionan un balance positivo, pero sin saltos importantes. A continuación se destacan las publicaciones, los premios, proyectos financiados de investigación, congresos y simposios, tesis leídas y oferta universitaria de grado y postgrado.

The qualitative progress in research, dissemination and training on children's and young adult books that was made in the previous two-year period has been maintained. There have been many initiatives and publications on Catalan children's and young adult literature and its presentation at international conferences in other countries. However, research into new fields, such as the popular area of picture books, seems to be focused on the general study of children's and young adult books and on their relationship with reading encouragement and learning to read. The reduction in university resources, the generalized perception of children's and young adult literature and the lack of knowledge on the impact of new forms of production and dissemination using new technology mean that the overall result is positive, but no major advances have been made. We describe the publications, the awards, the funded research projects, conferences and symposiums, submitted theses and university offerings in bachelor's degree and postgraduate courses.

PARAULES CLAU: Estudis, recerca, literatura infantil i juvenil

PALABRAS CLAVE: Estudios, investigación, literatura infantil y juvenil

KEYWORDS: Studies, research, children's and young adult literature

1 PRESENTACIÓ

Els anys que ressenyem, la literatura infantil i juvenil catalana ha coincidit de forma reiterada amb dates assenyalades de la seva història: els cent anys d'alguns dels seus fets fundacionals, els cinquanta de la represa cultural després del cop d'estat franquista, els vint-i-cinc posteriors a la construcció institucional amb el restabliment democràtic i els quinze de l'empenta de la promoció de la lectura. Així, doncs, han estat dos anys plens d'aniversaris emblemàtics que dibuixen les etapes de la nostra literatura per a infants i joves.

Per començar, el 2010 van tenir lloc els cent anys de l'aparició d'una de les obres clàssiques més indiscutibles: *Les extraordinàries aventures d'en Massagran*, de Josep M. Folch i Torres, il·lustrades per Joan Junceda. L'any següent, el centenari de la Casa Amèrica-Catalunya ens va recordar que l'empenta editorial i exportadora de Catalunya cap als països llatinoamericans ve de lluny i que va ser un fet decisiu per al desenvolupament de la producció catalana. La relació, ara, es presenta en un context ben diferent, en què els lligams entre els continents inclouen la considerable immigració de la població llatinoamericana al nostre país. També el 2011, els cinquanta anys de la revista *Cavall Fort* (1961) i l'inici de l'Any Pilarín Bayés, convocat pel Departament d'Ensenyament per commemorar que fa cinquanta anys que publica llibres, ens van fer presents el temps de la represa de la cultura catalana plantant cara a les condicions del franquisme. Els vint-i-cinc anys de la revista *Faristol* (1985-2010), publicada pel Consell Català del Llibre per a Infants i Joves (CliJCAT), ens van situar en l'etapa democràtica, quan es construïren les institucions bàsiques per al funcionament d'una literatura a l'alçada dels països avançats. Finalment, els quinze anys del premi Protagonista Jove (1996), convocat també pel CliJCAT, resulten una data simptomàtica de la preocupació per la lectura que ha envaït les societats occidentals durant les últimes dècades, un neguit que explica també la presentació d'iniciatives com ara el Pla escolar de lectura del Departament d'Ensenyament el mateix any 2011.

D'altra banda, la situació de la recerca s'ha mantingut més o menys estable aquest bienni. Cal admetre que sense gaires millores, però també amb la normalitat ja guanyada en la percepció acadèmica i en el desplega-

ment d'instàncies formatives. Sembla que s'insinua un cert estancament en l'estudi específic de la literatura infantil i juvenil, i més en la pròpiament catalana, en favor d'una aliança més gran de l'ús dels llibres amb les activitats escolars i de promoció de la lectura. Potser és així perquè, d'una banda, la preocupació per la lectura pressiona amb força l'orientació dels estudis, mentre que, de l'altra, la producció editorial es torna cada vegada més uniforme a les societats occidentals i globalitzades. Al mateix temps, la irrupció de les noves tecnologies ha creat un cert compàs d'espera i d'exploració en el desenvolupament de noves formes de creació i recepció literàries.

A continuació assenyalarem les aportacions i avenços principals en el camp de la recerca i estudi dels llibres infantils i juvenils catalans durant els anys 2010 i 2011.

2 ESTUDIS I RECERCA

2.1 INFORMES I ESTUDIS

Com cada any han aparegut els informes anuals del *Baròmetre dels hàbits de lectura i compra de llibres. Estudi de l'àmbit de Catalunya*, així com l'*Estudi del comerç interior del llibre a Catalunya*. Afortunadament, la continuïtat d'aquests estudis ja és un fet consolidat que permet consultar i comparar les dades per seguir-ne els canvis evolutius, que s'inclinen cap a la baixada de vendes i l'increment dispar de la lectura.

Ara bé, l'informe més interessant del bienni, tot i que referit als lectors i no als llibres, ha estat el del CliJCAT: *Hàbits de lectura dels infants i joves de Catalunya*, aparegut l'any 2010. Aquest informe s'ha redactat a través d'enquestes a 1.200 joves d'edats entre 12 i 16 anys, segmentats en tres grups per conèixer l'evolució de la seva pràctica i entorn de lectura: 400 alumnes de 6è d'educació primària, 400 de 2n d'ESO i 400 de 4t d'ESO. S'han fet també 400 enquestes a persones que actualment tenen fills d'edats entre 6 i 16 anys, seleccionades aleatòriament i estratificades segons el gènere i distribució geogràfica, i a 400 professors que tenen responsabilitat en la gestió dels centres d'ensenyament respectius. L'informe respon al presentat el 2005 i serveix, doncs, per veure l'evolució seguida aquests cinc anys. Les conclusions principals poden veure's al web del CliJCAT.

2.2 PROJECTES I GRUPS

Es mantenen els grups de recerca que van reconèixer l'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca (AGAUR) de la Generalitat de Catalunya a la convocatòria feta per establir el mapa de la investigació catalana. És així, necessàriament, ja que l'acreditació abasta el període 2009-2014. Els equips més centrats en la recerca específica sobre llibres infantils i juvenils són el FRAC (Formació

Receptora i Anàlisi de Competències), dirigit per Antonio Mendoza, de la Universitat de Barcelona, i GRETEL (Grup de Recerca de Literatura Infantil i Educació Literària), dirigit per Teresa Colomer, de la Universitat Autònoma de Barcelona.

L'any 2011, GRETEL de la UAB va acabar el projecte *La interpretació literària d'àlbums il·lustrats en el procés d'acollida d'alumnes immigrants*, un projecte d'R+D del Ministerio de Educación y Ciencia (EDU2008-02131), que s'ha coordinat amb equips de recerca de les universitats de Glasgow, Columbia i Sidney a través del projecte internacional «Visual Journeys: Understanding immigrant children's responses to the visual image in contemporary picture books (2008-2010)». Els resultats poden consultar-se en l'informe final al web del Ministerio, en la publicació digital que va acompanyar el simposi final del projecte i en una publicació del 2012.

El mateix any 2011, GRETEL va obtenir un projecte d'R+D nou del Ministerio de Ciencia e Innovación: «Literatura infantil i juvenil digital: producció, usos lectors, recepció i pràctiques docents» (I+D: EDU2011-26141), per a un període nou de tres anys. El projecte es proposa explorar els efectes que pot tenir la literatura infantil i juvenil digital en l'aprenentatge literari, un aspecte poc tingut en compte fins ara per les investigacions de camps propers, com ara les que indaguen en l'alfabetització digital i els nous usos lectors, les que analitzen la literatura digital per a adults o les que exploren les possibilitats de les noves tecnologies a les aules. Es poden consultar els objectius concrets del projecte a: www.gretel.cat.

D'altra banda, el grup FRAC continua la seva línia de recerca sobre l'anàlisi qualitativa de l'intertext lector i les propostes innovadores en la formació del receptor. Aquesta línia, adreçada a conèixer els processos i les estratègies que fan possible l'autonomia receptora de l'aprenent, sovint utilitza i analitza llibres infantils i juvenils en els treballs que se'n deriven.

2.3 TESIS

No hi ha hagut noves tesis específiques sobre llibres infantils i juvenils a les universitats catalanes durant aquest bienni. Tot i així, podem citar-ne un parell que tracten aquest camp de manera tangencial: la de Cristina Aliagas sobre un estudi de cas per analitzar els diferents tipus de lectures d'adolescents poc lectors, presentada a la UPF, i la de Mª Delia Fajardo sobre educació bilingüe a Hondures, amb referències abundants a llibres infantils, presentada a la UB.

En canvi, hi ha hagut nombrosos treballs finals dels dos màsters oficials de Recerca en Didàctica de la Llengua i la Literatura que mantenen la UAB i la UB, així com del màster propi de Llibres i Literatura Infantil i Juvenil de la UAB. Tot i que la majoria d'aquests treballs no tenen difusió pública, els títols i autors poden consultar-se en els webs dels departaments o grups de recerca respectius de les universitats i, sovint, es poden conèixer quan els treballs donen lloc a comunicacions en congressos o a articles de revistes.

Aquest és el cas de la revista digital *Revista Bellaterra Journal of Teaching & Learning Language & Literature* de la UAB destinada, justament, a publicar articles redactats a partir dels treballs finals dels màsters de les universitats catalanes. El 2010 se n'han publicat dos números monogràfics amb articles provinents dels treballs del Màster de Llibres i Literatura Infantil i Juvenil de la UAB, coordinats per Martina Fittipaldi i Mª Cecilia Silva-Díaz; en canvi, el 2011, hi han aparegut articles dispersos i més centrats en aspectes de mediació escolar, tot i que s'utilitzessin llibres infantils i juvenils en les experiències analitzades.

Els articles que es troben en els dos monogràfics i els esparsos del 2011 tracten sobre aspectes determinats de

les narracions gràfiques (l'anàlisi d'elements narratius en l'article d'Olalla Hernández), dels àlbums il·lustrats (la resposta lectora en el de Carmen Rosa León, una obra catalana en el d'Estrella Sánchez Marcos, el tema de la Guerra Civil en el de Guida Planes, formes de discussió dels infants en el de Vanesa Amat), dels llibres per a primers lectors (el tema dels hàbits en el de Nati Calvo) o de la novel·la juvenil (el tema de l'agressió a la ficció en el de Raquel Cuperman). I també hi apareixen anàlisis d'obres concretes foranes (contes populars en el d'Ana Sofía Ramírez o una de Mark Twain en el de Marcela Carranza). Cal remarcar, però, que, tot i que els llibres d'autors catalans puguin formar part dels corpus d'alguns dels treballs, només dos dels publicats es refereixen a la literatura catalana: el d'Estrella Sánchez Marcos, que analitza *No tinc paraules*, d'Arnal Ballester, i el de Guida Planes, que escull una majoria d'àlbums catalans per veure el tractament donat a la Guerra Civil.

Així mateix cal remarcar que, cada any, els departaments de Didàctica de la Llengua i la Literatura de la UAB i UB, així com el de Traducció i Ciències del Llenguatge de la UPF, organitzen unes jornades de presentació i discussió, especialment metodològica, sobre les tesis i treballs finals de màster en curs. Així, l'any 2010 van tenir lloc les XV Jornades Interuniversitàries de Recerca en Didàctica de la Llengua i la Literatura a la UB i el 2011, la XVI edició a la UPF, on es van presentar alguns treballs que tracten o inclouen la literatura infantil i juvenil.

3 DIFUSIÓ I DIVULGACIÓ

3.1 CONGRESSOS, SEMINARIS I REUNIONS CIENTÍFIQUES

Pel que fa a congressos en aquest bienni, l'acte més destacable ha estat el 32è Congrés de la International Board on Books for Young People (IBBY) a Santiago de Compostel·la (8-12/09/2010) amb el lema «La força de les minories». Organitzat per les delegacions de l'IBBY a Espanya, una de les ponències plenàries va ser a càrrec de Teresa Colomer («Literatura infantil: una minoria dentro de la literatura»), mentre que altres investigadors catalans van formar part de taules rodones, van oferir tallers o hi van presentar comunicacions. Les intervencions de Teresa Colomer i Teresa Duran es van publicar digitalment en el web del ClijCAT i la de Teresa Colomer pot llegir-se també a la revista *CLIJ. Cuadernos*

de literatura infantil y juvenil, en traducció portuguesa a *Notícias FNLIJ Reflexoes sobre Leitura e Litteratura Infantil e Juvenil*, i en traducció a l'eusquera: a *Behinola: Haur eta Gazte Literatura Aldizcaria*. Amb motiu del Congrés, es va editar un número especial de la revista de l'IBBY, *Bookbird*, que inclou un article sobre la història de la literatura infantil catalana, amb text de Teresa Colomer i tria d'imatges d'Arnal Ballester, i un altre sobre la literatura infantil i juvenil catalana actual de Teresa Mañà. El número de la revista va aparèixer traduït a les diverses llengües en què s'edita la revista, que arriba a més de setanta països de tot el món.

El mateix any havia tingut lloc el I Congreso Iberoamericano de Literatura Infantil y Juvenil a Santiago de Chile (24-28/02/2010), interromput al final pel terratrèmol que es va produir. Teresa Colomer va ser la ponent del panorama de la literatura infantil i juvenil actual a Espanya, de manera que les obres i autors catalans també hi van trobar el seu lloc, mentre que Gemma Lluch va presentar la recerca iberoamericana, amb menció als grups catalans.

Quant a les reunions científiques organitzades a Catalunya, cal remarcar dos simposis que tancaven projectes de recerca dels grups catalans. En primer lloc, el II Simposi Internacional sobre Perspectives de Recerca i Innovació Didàctica en Formació Receptora: «Llegir hipertextos», organitzat pel Departament de Didàctica de la Llengua i la Literatura, els grups de recerca FRAC de la UB i el GIMET («Investigación sobre metaficción») de la Universidad de Almería i l'ICE de la UB (Barcelona, 28-30/09/2011). En segon, el I Simposi Internacional: «La literatura que acull: infància, immigració i lectura», organitzat pel GRETEL de la UAB (Barcelona, 15-19/11/2011). Les ponències i comunicacions del Simposi es van publicar en format digital i repartir entre els assistents.

Així mateix, unes jornades especialment remarcables van ser les commemoratives dels cent anys de la Casa Amèrica-Catalunya. Aquesta institució organitza i col·labora en actes, projectes i programes per difondre i intercanviar coneixements de les realitats culturals, econòmiques i històriques dels diferents països de l'Amèrica Llatina per aproximar les relacions entre la comunitat iberoamericana i Catalunya. Amb motiu del centenari es van organitzar les II Jornades sobre Literatura Infantil i Juvenil Llatinoamericana «Cuentan que cuentan. 100

de Casa Amèrica-Catalunya» (24-28/05/2011), en què van participar diversos especialistes catalans, al costat dels convidats llatinoamericans.

Finalment, també han tingut lloc les Jornades de Recerca i Innovació Docent en Didàctica de la Llengua i la Literatura, organitzades pel Departament de Didàctica de la Llengua i la Literatura de la UB, l'ICE de la UB i la Sociedad Española de Didáctica de la Lengua y la Literatura (SEDLL) (10-11/02/2011).

3.2 EXPOSICIONS

Destaquen dues exposicions sobre literatura infantil i juvenil catalana, tot i que entren gairebé d'esquiltlentes en aquest període.

D'una banda, des del setembre del 2011 al gener de 2012, es va organitzar, al Museu de l'Art de la Pell de Vic, la primera exposició antològica sobre l'obra de Pilarín Bayés, amb motiu dels 70 anys del naixement i dels 50 de professió d'aquesta il·lustradora. Va començar així la commemoració de l'Any Pilarín Bayés que té continuïtat el 2012 amb diversos actes i exposicions, com ara la del Palau Robert de Barcelona: «Pilarín, 50 anys dibuixant per a tots».

De l'altra, «Contes infantils de la guerra» va ser el títol de l'exposició del Museu d'Història de Catalunya (des de l'1 de desembre de 2011 al 5 de febrer de 2012). S'hi va exposar una part de la producció editorial infantil duta a terme durant la Guerra Civil espanyola a partir de la col·lecció privada Freixes-Garriga. L'exposició va posar l'accent en la producció al bàndol republicà i va mostrar com els contes infantils van formar part de l'engranatge propagandístic del moment. L'Observatori de Biblioteques, Llibres i Lectura en va fer un vídeo resum que es pot veure a: <http://vimeo.com/37959734>.

3.3 PREMIS

Els estudis sobre literatura infantil i juvenil han continuat tenint dos premis específics a Catalunya.

En primer lloc, el Premi Aurora Díaz-Plaja, atorgat als articles d'anàlisi i estudi sobre aspectes de la literatura infantil i juvenil catalana. Els textos, publicats durant el darrer any de la convocatòria, poden ser en qualsevol

llengua, en un mitjà de difusió general o especialitzat d'arreu del món i tant en suport paper com digital. El Premi, atorgat per l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana (AELC), amb el protagonisme indiscutible de Pere Martí com a organitzador, ha perdut recentment el patrocini de l'Obra Social de Caixa Penedès. En la IX edició, l'any 2010, el Premi es va lliurar a Margarida Prats Ripoll, professora de la Universitat de Barcelona, per un excel·lent article sobre un gènere sempre massa poc difós, la poesia infantil: «La poesia per a infants. Estat de la qüestió en llengua catalana», publicat a la revista *Caplletra*. L'any 2011, la guanyadora va ser Caterina Valriu, professora de la Universitat de les Illes Balears, amb un oportú i amè article commemoratiu: «En Mas-sagran, 100 anys després», publicat a la revista *Faristol*.

En segon lloc, el Premi Rovelló d'assaig per a estudis inèdits de literatura infantil i juvenil, organitzat per l'Ajuntament de Mollerussa, s'atorga ara els anys parells. El de 2010, en la 8a edició, va ser per a Isabel Olid, escriptora i professora de la Universitat Autònoma de Barcelona, pel treball: *Les heroïnes contraataquen. Models literaris contra l'universal masculí a la literatura infantil i juvenil*. En aquest assaig, l'autora proposa set obres protagonitzades per personatges femenins, «amb ganes de convèncer tothom —segons diu— que les nenes són molt més interessants (i admirables) del que acostumen a dir la majoria de llibres», s'hi analitzen les obres i se'n fan propostes per incentivar el debat amb els lectors. L'estudi l'ha editat Pagès Editors.

Encara que no són premis dedicats habitualment al tema que ens ocupa, també podem consignar aquí dos premis més, atorgats en aquest període.

D'una banda, el Premi CONCA de cultura popular 2010, merescudament concedit a Roser Ros, fundadora de l'associació Tantàgora, pel conjunt de la seva obra i pel llibre *Quins uns, els gegants*, il·lustrat per Arnal Ballester, amb les veus de diversos narradors inclosos en un CD i publicat per Tantàgora.

I, de l'altra, el Premio Telémaco de Tesis Doctorales de la Universidad Complutense 2010, atorgat a Mireia Manresa, professora de la Universitat Autònoma de Barcelona, per la seva tesi *L'univers lector dels joves: entre la tria personal i la selecció escolar. Efectes de les actuacions escolars en les pràctiques de lectura*, amb direcció de Teresa

Colomer, que havia obtingut també el Premi Extraordinari de Doctorat de la UAB el 2009.

Finalment, podem remarcar la bona notícia per als estudiosos de les cessions documentals fetes per Roser Ros i Roser Capdevila a la Biblioteca de Catalunya, l'una del seu fons professional i l'altra del seu fons gràfic.

4 PUBLICACIONS

Ben a to amb un bienni que ha constatat el pòsit ja històric de la literatura catalana, destaquem d'entrada tres llibres recopilatoris: el de Josep Mª Aloy, *Et diran que llegeixis, Bernat*, i el de Caterina Valriu, *Imaginari compartit*, apleguen articles, reflexions, crítiques de llibres, panorames literaris i altres textos, editats o reeditats aquí segons els casos, que permeten accedir amb més facilitat a l'obra assagística, dilatada en el temps i d'edició dispersa, de dos especialistes de renom de la literatura infantil i juvenil catalana. El tercer és la publicació d'un llibre de memòries, *Viure amb els ulls*, d'un dels autors més reconeguts de la literatura infantil i juvenil catalana: Joaquim Carbó. El llibre va aparèixer el 2010 a la col·lecció de dietaris i memòries dels escriptors catalans que manté l'editorial Perifèric. És tot un regal per als estudiosos de la literatura infantil i juvenil catalana que trobaran en aquestes pàgines moltes claus per interpretar, tant l'obra de Carbó, com la mateixa història de la literatura catalana per a infants i joves des dels anys seixanta.

D'altra banda, s'han publicat alguns nous llibres provinents de la recerca universitària. Els uns sorgeixen a partir de simposis i projectes concrets, mentre que d'altres suposen aportacions individuals dels investigadors.

Entre els primers, destaquem els dos volums editats per Teresa Colomer, Bettina Kümmerling-Meibauer i Mª Cecilia Silva-Díaz, arran del I Simposi sobre Àlbum Il·lustrat: «New impulses in picture book research. Aesthetic and cognitive aspects of picture books» que va tenir lloc a Barcelona el 2007. Per primera vegada i a porta tancada, va agrupar una vintena dels especialistes més reconeguts internacionalment sobre el tema específic del llibre àlbum i va establir una línia de trobades biennals que ja ha tingut continuïtat amb simposis a Glasgow i Tübingen. Una part de les ponències i altres contribucions, les han publicat, amb el títol *New Directions in*

Picturebook Research, l'editorial Routledge, tota una fita per a la internacionalització de la recerca catalana i també un cert èxit editorial, amb reimpressions i edicions en rústica. Una part dels capítols d'aquesta obra, ampliada amb especialistes llatinoamericans, ha donat lloc a una altra publicació en la col·lecció d'estudis «Parapara» del Banco del Libro de Venèçuela: *Cruce de miradas: nuevas aproximaciones al libro álbum*.

També provinent d'un simposi, fet a Barcelona el 2009 a partir de les línies de recerca del grup FRAC, s'ha publicat el llibre coordinat per Antonio Mendoza Fillola i Celia Romea: *El lector ante una obra hipertextual*. S'hi apleguen les ponències del simposi i altres aportacions al tema de diversos especialistes universitaris.

D'altra banda, dues publicacions institucionals valencianes han recordat la figura del folklorista Enric Valor: *Enric Valor. El valor de les paraules*, editat per Verònica Cantó i altres i publicat per l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, i *Nova reflexió sobre l'obra d'Enric Valor*, editat per Gemma Lluch i Josep Mª Baldaquí i publicat per l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana. En tots dos llibres hi ha capítols de Gemma Lluch sobre les rondalles d'Enric Valor destinades per a infants.

La mateixa estudiosa, Gemma Lluch, ha coordinat el llibre *Las lecturas de los jóvenes. Un nuevo lector para un nuevo siglo*, editat per Antrophos amb sis capítols que ofereixen reflexions complementàries sobre la lectura, els adolescents i la ficció en nous formats.

Entre les obres individuals dels especialistes, remarcuem tres títols: en primer lloc, d'Ana Díaz-Plaja, l'esperada publicació en forma de llibre de la seva tesi doctoral: *Escrito y leído en femenino: novelas para niñas*, apareguda a la col·lecció «Arcadia» de la Universidad de Castilla-La Mancha; en segon, de Teresa Colomer, la *Introducción a la literatura infantil y juvenil actual*, una versió força revisada i ampliada del llibre publicat a la mateixa editorial Síntesis, el 1999, que estableix les coordenades de la literatura infantil i juvenil amb vocació de manual de referència i exercicis finals d'aprenentatge a cada capítol, i, finalment, de Gemma Lluch, en col·laboració amb l'associació Fundalectura de Colòmbia, l'obra: *Cómo seleccionar libros para niños y jóvenes. Los comités de valoración en las bibliotecas escolares y públicas*, fruit de l'anàlisi dels criteris utilitzats pels mediadors i editat per Trea a Gijón.

Quant a les revistes, hem considerat bàsicament les revistes catalanes indexades per les agències avaluadores, de manera que no repassarem els múltiples capítols de llibre i articles publicats pels investigadors catalans en altres llocs, a excepció dels que tracten especialment la literatura infantil i juvenil catalana. Tot i així, esmentarem algunes revistes no indexades, per de donar compte de manera més completa de l'estudi de la nostra literatura, com també d'alguns articles publicats a fora sobre altres temes per donar exemples de les aportacions dels especialistes d'aquí.

Pel que fa a les revistes indexades, fem especial atenció als monogràfics. Quant a aquest bienni, ja hem citat abans els dos apareguts a *Bellaterra Journal*, i afegirem ara tres monogràfics més, un de la revista valenciana *L'Aiguadolç* (núm. 39, tardor del 2011) dedicat a la literatura infantil, especialment la valenciana, i dos de la revista *Articles. Didàctica de la llengua i la literatura*: l'un, coordinat per Teresa Colomer i Montserrat Fons el 2010, porta per títol *Narratives gràfiques* i aplega articles sobre l'àlbum, el còmic i els llibres sense text de Vanesa Amat, Brenda Bellorín, Olalla Hernández, Mª Cecilia Silva-Díaz i altres especialistes, d'entre els quals volem destacar per l'originalitat l'article d'Arnal Ballester sobre la il·lustració de poesia: Imatges que rimen; l'altre, coordinat per Cristina Aliagas i Mireia Manresa el 2011, es titula *Què llegeixen els «no-lectors»?*. Aquí, els coordinadors i altres especialistes, com ara Daniel Cassany, Lara Reyes, Isabel Solé o Mariona Trabal, s'aproximen de forma innovadora a la lectura infantil i juvenil en centrar l'atenció en els nois i noies amb més dificultats o reticència lectora.

També podem considerar el conjunt d'articles de la revista *Faristol*, tot i que no es tracta d'una revista indexada, ja que són els que, per definició, s'ocupen d'una manera més sistemàtica de la literatura infantil i juvenil des de la perspectiva específicament catalana. En els *Faristol* d'aquests dos anys, trobem tractat el tema de la il·lustració, de què destaquem un article del mateix to de memòria històrica que hem comentat, signat per Teresa Duran sobre els darrers 25 anys d'il·lustració; un altre sobre els llibres sense mots, d'Emma Bosch, i dos articles sobre il·lustradors catalans: «Llucià Navarro, el mestre», de Montserrat del Castillo, així com l'entrevista feta a Tàssies per Arantxa Bea. També cal remarcar altres temes, com ara l'article sobre l'escriptora Maria Novell de Marta Luna i Joaquim Carbó, amb un recorregut per la

vida i obra de l'autora molt aclaridor i ben documentat; la reflexió de Miquel Rayó sobre la tasca d'escriure (*En un matí de desembre de 2010 escric sobre l'escriptura*), i els ja vistos en altres apartats, com el premiat de Caterina Valriu i una versió del treball esmentat de Guida Planes.

Pel que fa als articles dispersos en altres revistes, destaquem els que tracten d'autors i obres de la literatura infantil i juvenil catalana. Alguns participen del to commemoratiu, com ara l'article «Cent anys d'en Massagran», de la professora de la UAB Eulàlia Pérez Vallverdú a la revista d'Òmnium Cultural, de caire més acadèmic i documentat que el ja citat, o el molt complet i rigorós de Teresa Mañà sobre les biografies i edicions d'obres de Joan Maragall destinades als infants a la revista *Serra d'Or*. D'altres podríem dir que s'acosten a la memòria, o bé en fer-se ressò de la mort de l'autora en el cas de la pèrdua de Dolors Alibés, o bé en valorar l'obra d'autors de llarg recorregut de la nostra literatura, tal com succeeix en el d'homenatge a Joaquim Carbó, de Víctor Aldea, a *CLIJ. Cuadernos de literatura infantil y juvenil* (i podem recordar, de passada, que Joaquim Carbó va rebre el Premi Trajectòria 2011 de Vilaweb); en el que tracta l'obra de l'escriptor valencià Enric Lluch, de Xavier Mínguez, a *L'illa*, o *El caso de Jordi Sierra i Fabra*, de Pablo Llorente Muñoz publicat a l'*Anuario de Investigación en Literatura Infantil y Juvenil*. Així mateix podem remarcar les interessants anàlisis d'Emma Bosch sobre àlbums il·lustrats per Arnal Ballester, Tàssies, Neus Moscada i Joma al llibre coordinat per Blanca Ana Roig a partir de la xarxa «Las literaturas infantiles y juveniles del Marco Ibérico e Iberoamericano».

També es mantenen dins de l'estudi de l'àrea catalana un article feliçment aparegut el 2010 a la revista *Hors Cadre*: «Le livre de jeunesse en Catalogne», de Pascale Humbert, així com un article sobre les relacions entre interculturalitat, multiculturalitat o localisme en la literatura infantil catalana publicat per Xavier Mínguez a la Universidad de La Laguna.

Mereixen un capítol a part els panorames d'edició de l'any, en què els especialistes recullen el més destacat de la producció catalana. Els panorames més complets apareixen anualment en català a les revistes *Serra d'Or* i *Cornabou*, amb articles de Teresa Mañà i Andreu Sotorra, respectivament; i en castellà a *CLIJ. Cuadernos de literatura infantil y juvenil*, amb articles de

Teresa Blanch («Cataluña: riqueza en tiempo de crisis» i «Cataluña: Crisis sin tregua, libros sin prisas») i a l'*Anuario de la Fundación SM*: el 2010 a càrrec de Joan Portell («Actividad editorial en catalán: una de cal y otra de arena») i el 2011 a càrrec de Teresa Mañà («Actividad editorial en catalán: buenos resultados»). També podem recordar aquí la bona feina de les seleccions periòdiques de Rosa Mut a *Cavall Fort*, les de l'equip de *Faristol*, amb un número anual on es destaquen les millors obres de l'any per edats, o les de Pep Molist i altres especialistes en els diferents diaris i publicacions periòdiques.

També tenen el seu lloc les seleccions temàtiques, com ara la de Josep Mª Aloy, en un article a *Escola Catalana* («Escola i literatura per a joves»), en què repassa obres amb rerefons escolar, o, principalment, els dos nous catàlegs editats pel ClijCAT: un amb el títol *La nit*, en què Glòria Gorchs, Marta Marçet, Montse Moretó i Pep Molist classifiquen les obres per edats i apartats com ara els somnis, els malsons o la por a la foscor, i, l'altre, amb el títol *Territoris fantàstics de la literatura infantil i juvenil*, que aplega llibres que tenen un ingredient bàsic de fantasia, especialment la divisió en dos mons paral·lels, un de real i un de fantàstic, amb apartats com els llocs de pas, els personatges o les aventures.

Finalment, esmentarem alguns articles de la investigació a Catalunya sobre altres temes, així com els publicats en revistes de fora. Entre els primers, destaquem els números apareguts aquest bienni de l'*Anuario de Investigación en Literatura Infantil y Juvenil* que apleguen un article d'Emma Bosch i Teresa Duran sobre les guardes dels llibres, un altre d'Emma Bosch sobre els àlbums sense mots, el de Martin B. Fischer sobre la popular *Kika superbruja* o el de Natalia González de la Llana que dona sortida a un treball final de màster de la UAB sobre les *Memorias de Idhún* i l'alta fantasia. Entre els segons, podem citar, com una altra mostra de la internacionalització incipient de la recerca catalana, la versió anglesa de l'article de Bosch i Duran, així com dos articles sobre interpretacions d'*Arrival*, de Shaun Tan: el de Brenda Bellorín i Mª Cecilia Silva-Díaz a *New Review of Children's Literature and Librarianship*, i el de Martina Fittipaldi a la Fundaçao Calouste Gulbenkian.

5 FORMACIÓ SOBRE LITERATURA INFANTIL I JUVENIL

Els cursos sobre literatura infantil i juvenil o els continguts sobre el tema inclosos en activitats de formació són molt variats i es troben escampats per tota mena d'institucions, com ara biblioteques, entitats de «narradors orals», associacions professionals, cursos d'estiu, etc., com és habitual en aquest camp des de fa molts anys. Aquí ens limitarem, doncs, a citar la formació universitària estable i fora de les titulacions de grau.

5.1 MÀSTERS OFICIALS

El màster interuniversitari de Biblioteca Escolar i Promoció de la Lectura de la UAB i la UB, coordinat per Teresa Colomer i Mònica Baró, ha complert la quarta edició. És el primer i únic màster oficial de tot l'Estat sobre aquest tema específic i se'n pot consultar el programa als webs de les dues universitats i a www.literatura.gretel.cat.

D'altra banda, tal com succeeix des que es van implantar, els màsters de Recerca en Didàctica de la Llengua i la Literatura, tant de la UAB com de la UB, ofereixen mòduls sobre literatura infantil dins dels programes, així com estudis de doctorat amb aquest camp inclòs. També ho fan el màster d'Assessorament Lingüístic i Cultura Literària de la Universitat de València i el màster interuniversitari que manté amb la Universidad de Salamanca: màster de Lectura y Comprensió de Textos (consulteu els webs de les tres universitats i departaments corresponents).

5.2 MÀSTERS PROPIS I ALTRES CURSOS UNIVERSITARIS

En aquest apartat s'ha produït una alta i una baixa. D'una banda, el curs 2010-2011 es va iniciar la diplomatura de Biblioteca Escolar, Cultura Escrita y Sociedad en Red, organitzada per la UAB, la UB i l'Escuela de Altos Estudios Universitarios de la Organización de Estados Iberoamericanos (OEI). Es tracta d'un curs virtual de 30 crèdits que manté dos mòduls específics sobre llibres infantils i juvenils (www.oei.es/postgrado_bibliotecas).

També cal donar la benvinguda a la iniciativa de l'Escola d'Estiu de Literatura Infantil i Juvenil organitzada per la Universitat de Vic i l'Abadia de Montserrat, coordinada per Maria Carme Bernal, Ramon Pinyol i Carme Rubio, que va tenir les dues primeres edicions el juliol de 2010

i el de 2011, amb una atenció específica a la literatura catalana per a infants i joves.

Per contra, sembla que cal lamentar la desaparició del curs de postgrau de Mediació Cultural per al Foment de la Lectura organitzat fa dos anys per la UB i el Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya, dirigit per Marta Luna i emmarcat en el Pla de foment de la lectura.

Pel que fa a altres ofertes formatives, han mantingut la presència durant aquests dos anys les següents.

- El màster internacional de Llibres i Literatura Infantil i Juvenil. Organitzat per la UAB, el Banco del Libro de Venezuela, la Fundació Germán Sánchez Ruipérez i la Fundació SM. Dirigit per Teresa Colomer des de l'any 2005, es tracta d'un curs virtual, amb possibilitat d'una setmana presencial a Barcelona (www.literatura.gretel.cat).
- El mòdul «Crítica i lectura d'àlbums» del màster d'en Il·lustració de l'Escola de Disseny EINA de Barcelona.
- El curs de postgrau de Llibres Infantils i Juvenils: Producció, Usos i Recepció organitzat per la UAB, el Banco del Libro de Venezuela, la Fundació Germán Sánchez Ruipérez i la Fundació SM des del 2007 amb 12 crèdits (www.literatura.gretel.cat).
- El curs de postgrau de diplomant en Cultura, Lectura i Literatura per a Infants i Joves. Organitzat per la Universitat de València i dirigit per Gemma Lluch, amb 10 crèdits.

En resum, resseguir les dades sobre la recerca i la formació sobre llibres infantils i juvenils dels darrers dos anys fa concloure que aquest període s'ha mantingut discretament dins de les dimensions del creixement qualitatiu clar que assenyalàvem en l'informe de 2010. Llavors deïem: «Hi ha dades qualitatives molt significatives, com la consolidació d'equips de recerca, la interrelació dels investigadors, els primers projectes competitius finançats i amb lligam internacional, la generalització de webs de difusió i consulta o la creació dels primers estudis oficials d'especialització en el grau i el postgrau relacionats amb el tema». L'aparició de revistes de recerca, com ara *Bellaterra Journal*, la publicació en editorials estrangeres competitives, la participació destacada dels especialistes en congressos internacionals

o en la coordinació d'equips forans són punts a sumar en aquest bloc. Cal afegir-hi de nou l'aparició de múltiples indicis de memòria i consolidació del bagatge de la literatura infantil i juvenil catalana. Però també cal afegir que s'aprecia un interès escàs per l'estudi específic en nous camps, si ho comparem amb temes més transitats aquest bienni, com ara l'estudi dels àlbums il·lustrats en general o la relació dels llibres amb la lectura dels infants i joves, aspecte estrella d'uns anys caracteritzats per l'aparició de plans de lectura institucionals, però que ja no és l'objecte central d'aquest informe.

BIBLIOGRAFIA

Aldea, Víctor (2012). «Homenaje a Joaquim Carbó». *CLIJ. Cuadernos de literatura infantil y juvenil*, 244 (novembre-desembre), p. 50-56.

Aliagas, Cristina (2011). *El desinterès lector adolescent. Estudi de cas de les pràctiques i identitats lletrades d'una colla d'amics des de la perspectiva dels Nous Estudis de Literacitat*. Tesi doctoral. Direcció de Daniel Cassany i Josep Mª Castellà. Universitat Pompeu Fabra.

Aliagas, Cristina; Manresa, Mireia; Vilà, Montserrat (2011). *Què llegeixen els «no-lectors»? (monogràfic)*. *Articles. Didàctica de la llengua i de la literatura*, 53 (gener-febrer-març).

Aloy, Josep M^a (2010). *Et diran que llegeixis, Bernat*. Ber-ga: L'Albí.

Amat, Vanesa (2010). «El paper de la mediació en el desenvolupament de la competència literària: Disseny i aplicació d'una intervenció didàctica». *Bellaterra Journal of Teaching & Learning Language & Literatura*. Edició: XIV Jornades Interuniversitàries, Vol. 3, núm 1, p. 33-49. <<http://revistes.uab.cat/jtl3/issue/view/39/showToc>>.

Bea, Arantxa (2010). «Josep Antoni Tàssies». *Faristol*, 66 (abril), p. 10-13.

Bellorín, Brenda; Silva-Díaz, Mª Cecilia (2010). «Al cap i a la fi, estàvem escrivint la història. El paper dels lectors en la lectura de narracions visuals». *Articles. Didàctica de la llengua i la literatura*, 52, p. 23-31.

- Bellorín, Brenda; Silva-Díaz, Mª Cecilia (2011). «Reading Mental Processes in The Arrival». *New Review of Children's Literature and Librarianship*. Vol 17, núm. 2, p. 210- 226.
- Blanch, Teresa (2010). «Cataluña: Crisis sin tregua, libros sin prisas». *CLIJ. Cuadernos de literatura infantil y juvenil*, 243 (setembre-octubre), p. 18-30.
- Blanch, Teresa (2010). «Cataluña: riqueza en tiempo de crisis». *CLIJ. Cuadernos de literatura infantil y juvenil*, 237 (setembre-octubre), p. 16-29.
- Bosch, Emma (2011). «Libros escritos en un idioma universal: álbumes sin palabras». A: Ramos, R.; Fernández Mosquera, A. (ed.). *Literatura infantil y juvenil y diversidad cultural*. Vigo/Braga: ANILIJ/CIEC-Universidade do Minho, p. 53-68.
- Bosch, Emma (2011). «El drama de passar la pàgina: *En Faiquè*, de Ruth Vilar i Arnal Ballester»; «Un àlbum de qualitat concentrada: *Noms robats*, de Tàssies»; «El naixement d'un àlbum d'aparent senzillesa: *Dues rodones idèntiques?*, de Neus Moscada»; «Dibuixos de línies, taques i lletres: *Per un botó*, de Carles Cano i Joma». A: Roig Rechou, B-A. et al. *O àlbum na literatura infantil e xuvenil (2000-2010)*, LIJMI (Red Temática de Investigación «Las Literaturas Infantiles y Juveniles del Marco Ibérico e Iberoamericano»). Vigo: Edicións Xerais de Galicia, p. 281-287; 237-244; 143-150
- Bosch, Emma (2011). «Sense mots: una etiqueta per a molts tipus de llibres». *Faristol*, núm 71 (novembre), p. 3-5.
- Bosch, Emma; Teresa Duran (2011). «Una tipología de las guardas de los álbumes». *AILIJ. Anuario de Investigación en Literatura Infantil y Juvenil*, vol. 9, p. 9-19. Universidad de Vigo.
- Calvo Buil, Nati.: «Lecturas vinculares: un análisis de los libros sobre hábitos, dirigidos a la infancia en edad temprana». *Bellaterra Journal of Teaching & Learning Language & Literature*, vol. 2, núm. 2, p. 106-122. <<http://ojs.uab.cat/index.php/jtl3/issue/current>>.
- Carbó, Joaquim (2011). *Viure amb els ulls*. Catarroja (València): Perifèric.
- Castillo, Montserrat del (2011). «Llucià Navarro, el mestre». *Faristol*, 70 (juny), p. 16-18.
- ClijCAT. *Hàbits de lectura dels infants i joves de Catalunya*, aparegut l'any 2010. <www.clijcat.cat/consell/catala/documentacio.php>.
- Colomer, Teresa (2010). «Panorama actual de la literatura infantil y juvenil en España». *Actas y Memoria del Congreso Iberoamericano de Lengua y Literatura Infantil y Juvenil*. Madrid: SM, p. 206-219.
- Colomer, Teresa (2010). «The evolution of children's and young adults literature in Spain». *Bookbird. A Journal of International Children Literature*, vol. 48, núm. 3, p. 1-8.
- Colomer, Teresa (2010). *Introducción a la literatura infantil y juvenil actual*. Madrid: Síntesis. «Educar e Instruir». 2a reimpressió 2011.
- Colomer, Teresa (2011). «Literatura infantil: una minoría dentro de la literatura». *CLIJ. Cuadernos de literatura infantil y juvenil*, 240, p. 32-41. Podeu trobar-ne una traducció portuguesa a: *Notícias FNLIJ Reflexoes sobre leitura e litteratura infantil e juvenil*. Fascículo 41, 9-16 i a l'eusquera a: *Behinola. Haur eta Gazte Literatura Aldizcarria*, 23, 13-26.
- Colomer, Teresa; Kümmerling-Meibauer, Bettina; Silva-Díaz, Mª Cecilia (ed.) (2010). *New Directions in Picturebook Research*. NY: London: Routledge. «Children's Literature and Culture». Edició en rústica, 2012.
- Colomer, Teresa; Kümmerling-Meibauer, Bettina; Silva-Díaz, Mª Cecilia (ed.) (2010). *Cruce de miradas: nuevas aproximaciones al libro álbum*. Barcelona: GRETEL - Banco del Libro.
- Colomer, Teresa; Fons, Montserrat (coord.) (2010). *Narratives gràfiques (monogràfic)*. *Articles. Didàctica de la llengua i de la literatura*, 52 (juliol-setembre).
- Díaz-Plaja, Ana (2011). *Escrito y leído en femenino: novelas para niñas*. Cuenca: Ediciones de la Universidad de Castilla-La Mancha. «Arcadia».
- Duran, Teresa (2010). «25 anys de canvis en la il·lustració». *Faristol*, 67 (juny), p. 3-5.

- Duran, Teresa; Bosch, Emma (2011). «Before and After the Picturebook Frame: A Typology of Endpapers». *New Review of Children's Literature and Librarianship*. Vol. 17, p. 122-143.
- Fajardo Sañas, M. Delia (2010). *Educación intercultural bilingüe en Honduras: teoría y didáctica para una educación intercultural*. Tesis doctoral. Direcció de Francisco Cantero. Barcelona: Universitat de Barcelona.
- Fischer, Martin B. (2011). «Hexe Lilli. Kika Superbruja». *Anuario de Investigación en Literatura Infantil y Juvenil*, 9, p. 71-86.
- Fittipaldi, Martina (2010). «Leer desde la imagen: una experiencia con Emigrantes de Shaun Tan». ABZ da Leitura-Orientações Teóricas. Casa da Leitura, 1-10. <www.casadaleitura.org/>.
- Fittipaldi, Martina; Silva-Díaz, Mª Cecilia (ed.) (2010). *Literatura Infantil y Juvenil*, 2 (monogràfic. Edició especial). *Bellaterra Journal of Teaching & Learning Language & Literature*, Vol. 2, núm. 2, p. 91-151. <<http://ojs.uab.cat/index.php/jtl3/issue/current>>.
- Gil, Rosa (2011). «L'àlbum il·lustrat: gaudi literari o recurs imprescindible per a l'aprenentatge lector?». *Articles. Didàctica de la llengua i la literatura*, 55 (juliol-setembre), p. 42-52.
- González de la Llana Fernández, Natalia (2011). «Las estructuras antropológicas y de lo imaginario y la *high fantasy*. Análisis de *Memorias de Idhún* de Laura Gallego desde las propuestas de Gilbert Durand». *Anuario de Investigación en Literatura Infantil y Juvenil*, 9, p. 107-120.
- Hernández, Olalla (2010). «Nouvelle manga, mon amour. Reflexiones sobre la narración gráfica de historias cotidianas». *Bellaterra Journal of Teaching & Learning Language & Literature*, vol. 1, núm. 1, p. 35-50. <<http://ojs.uab.cat/index.php/jtl3/issue/view/17>>.
- Humbert, Pascale (2010). «Le livre de jeunesse en Catalogne». *Hors Cadre*, 6 (octubre), p. 36-39.
- León, Carmen Rosa (2010). «Tipos de respuestas de los niños a álbumes». *Bellaterra Journal of Teaching & Learning Language & Literature*, vol. 1, núm. 1, p. 51-71. <<http://ojs.uab.cat/index.php/jtl3/issue/view/17>>.
- Lorente Muñoz, Pablo (2011). «El caso Jordi Sierra i Fabra». *Anuario de Investigación en Literatura Infantil y Juvenil*, 9, p. 131-144.
- Luna, Marta; Carbó, Joaquim (2010). «Maria Novell». *Faristol*, 68 (novembre), p. 15-17.
- Manresa, Mireia (2009). *L'univers lector dels joves: entre la tria personal i la selecció escolar. Efectes de les actuacions escolars en les pràctiques de lectura*. Tesis doctoral. Direcció de Teresa Colomer. Universitat Autònoma de Barcelona.
- Lluch, Gemma (2010). «Les lectures de les Rondalles d'Enric Valor». A: Cantó Doménech, Verònica; Brotons Rico, Vicent; Pérez Silvestre, Òscar (ed.). *Enric Valor. El valor de les paraules*. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua, p. 61-71.
- Lluch, Gemma (2010). *Cómo seleccionar libros para niños y jóvenes. Los comités de valoración en las bibliotecas escolares y públicas*. Gijón: Trea.
- Lluch, Gemma (ed.); Gil Calvo, Enrique; Martín Barbero, Jesús; Morduchowicz, Roxana; Arellano, G. A.; Cerrillo, Pedro (2010). *Las lecturas de los jóvenes. Un nuevo lector para un nuevo siglo*. Barcelona: Editorial Anthropos.
- Lluch, Gemma; Baldaquí, Josep M^a (2011). *Nova reflexió sobre l'obra d'Enric Valor*. Alacant: Institut Interuniversitari Filologia Valenciana.
- Mañà, Teresa (2010). «Panorama of a new century; Children's literature in Catalan». *Bookbird: world of children's books*, vol. 48, núm.3 (juliol), p. 19-26.
- Mañà, Teresa (2010). «Llibres per a infants i adolescents». *Serra d'Or. Revista d'humanitats Abadia de Montserrat*, p. 69-74. <<http://bd.ub.edu/pub/mana/publicacions/journal-article/354>>.
- Mañà, Teresa (2011). «Llibres per a infants i adolescents». *Serra d'Or. Revista d'humanitats Abadia de Montserrat*, p. 101-105. <<http://bd.ub.edu/pub/mana/publicacions/journal-article/349>>.
- Mañà, Teresa (2011).: «Actividad editorial en catalán: buenos resultados». *Anuario sobre el Libro Infantil y Juvenil 2011*. Madrid: SM, p. 41-47.

- Mañà, Teresa (2011). «Joan Maragall per a nens». *Serra d'Or. Revista d'humanitats Abadia de Montserrat*, 619-620 (juliol-agost), p. 55-58. <http://bd.ub.edu/pub/mana/sites/bd.ub.edu/pub/mana/files/SD_joan_margall_juliol-agost_2011.pdf>.
- Mendoza Fillola, Antonio; Romea, Celia (coord.) (2010). *El lector ante una obra hipertextual*. Barcelona: Horsori.
- Mínguez, Xavier (2011). «Explorador incansable en la selva de les paraules». *L'illa*, 59 (hivern), p. 16-17.
- Olid, Isabel (2011). *Les heroïnes contraataquen. Models literaris contra l'universal masculí a la literatura infantil i juvenil*. Lleida: Pagès Editors.
- Olivé, Dolors (2011). *L'àlbum il·lustrat com a eina educativa per al desenvolupament lector i emocional dels lectors novells*. Treball fi de màster. Barcelona: Universitat de Barcelona.
- Pérez Vallverdú, Eulàlia (2010). «Cent anys d'en Massagran». *Llengua, cultura, país, revista d'Omnium*, 14 (primavera), p. 20-23.
- Planes, Guida (2011). «La narració de la Guerra Civil espanyola en els àlbums il·lustrats». *Bellaterra Journal of Teaching & Learning Language & Literature*, vol. 4, núm. 4, (novembre-desembre) p. 32-47. <<http://revistes.uab.cat/jtl3/issue/view/55/showToc>>. Publicat també a *Faristol*, 70 (juny), p. 3-6.
- Portell, Joan (2010). «Actividad editorial en catalán: una de cal y otra de arena». *Anuario sobre el Libro Infantil y Juvenil 2011*. Madrid: SM. p. 27-34.
- Prats Ripoll, Margarida (2009). «La poesia per a infants. Estat de la qüestió en llengua catalana». *Caplletra*, 46, (primavera, 2009) p. 149-182. <www.escriptors.cat/?q=aelc_premisdiazplaja_prats>.
- Sánchez Marcos, Estrella (2010). «Representaciones de un mundo complejo: No tinc paraules de Arnal Ballesster». *Bellaterra Journal of Teaching & Learning Language & Literature*, vol. 1, núm. 1, p. 17-34. <<http://ojs.uab.cat/index.php/jtl3/issue/view/17>>.
- Silva-Díaz, Mª Cecilia; Fittipaldi, Martina (ed.) (2010). *Literatura Infantil y Juvenil*, 1 (monogràfic). *Bellaterra Journal of Teaching & Learning Language & Literature*, vol. 1, núm. 1, p. 1-90. <<http://ojs.uab.cat/index.php/jtl3/issue/view/17>>.
- Valriu, Caterina (2010). «En Massagran, 100 anys després». *Faristol*, 66. <www.clijcat.cat/faristol/paginas/resdetall_articulos.php?recordID=196>.
- Valriu, Caterina (2011). *Imaginari compartit*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.